

Willem Frederik Hermans „Hoitud maja“

Hollandi keelest tõlkinud Kerti Tergem

Tõlgitud väljaandest „Het behouden huis“, De Bezige Bij 2019, 36. trükk. Esmatrükk 1951

Tõlkekatke lk 5–23

Suur oks, peaaegu terve latv oli ühtäkki puu all maas, ilma et ma oleksin mingit raginat kuulnud. Selle summutas käre korraks puhmana üles lennanud mätastes, üsna puu lähedal.

Kärgatusi järgnes veelgi, nende tagajärgi ma ei näinud. Ma ei vaadanud ringi. Minu ees ei olnud kedagi. Võib-olla ma olingi kõige esimene. Puid oli vähe ja küllap olin ma hästi nähtav. Ometi tundus, et tulistati umbropsu. Mu jalad vänderdasid kõval maakamaral igal sammul. Tõus oli pikk ja järsk. Teispool nõlvakut redutasid sakslased. Ma lootsin, et nad tulevad meile vastu. Leida kusagil varju, vaikselt peitu pugeda. Juba ainuüksi janu ei lasknud mul edasi liikuda. Mu välipudel oli tühi. Otsisin pilguga teisi. Kedagi ei olnud nii lähedal, et oleksin saanud vett küsida. Siis lasi seersant vilet. Tulime piki jäärakupõhja kokku ja heitsime siruli, et puhata. Sirutasin käe oma tühja välipudeligale välja. Ent kõik, kes seda nägid, raputasid pead. Tegelikult ei pannud peaaegu keegi seda täheleegi. Seersant, kes lamas mulle kõige lähemal, oli kaitseks kuumuse ja valguse eest omale kiivri näole tõmmanud ning nägi käed rinnal risti lebedes välja, nagu magaks. Päike paistis heledalt, vihma polnud päevi sadanud. Kollane maapind oli nii kuiv, et granaadiplahvatustes ülespaiskuv tolm jäi õhku rippuma.

Heitsin pilgu käekellale. See näitas pool kaks. Lasus vaikus, kõik sõjas osalejad näisid olevat end lõdvaks lasknud, nagu oleks sõda üks suur haige keha, mis on just saanud morfiinisüsti. Ainus asi, mis toimus: kolm hävitajat ajasid kõrgel õhus üksteist taga. Jälgisin neid, kuivanud rohulible hammaste vahel. Nad jätsid taevasinasse valgeid vinjette, nagu seda teevad reklaamikirjutajad. See nägi välja nii, nagu teeksid nad seda meie lõbustamiseks ja üksnes sellepärast. Parem on mitte üritada lugeda, mida nad kirjutavad, muidu lähed hulluks. Coca-Cola. Neil läheb mõlemat kätt vaja, mõtlesin ma, aga võib-olla hoiavad nad suus kummivoolikut, millest jooki imeda. Kuulid nende kuulipildujatest tungisid lähedal maasse. Ka nii võib täppi panna, mõtlesin, ja mina lihtsalt istun siin ega tee midagi. Mul on janu. Praegugi võin pihta saada, nagu oleks istumine surmanuhtlusega karistatav. Kõik ju surevad kunagi, ka siis, kui sõda ei ole. Mis vahet siis – sõda või mitte? Kujutleda end kellekski, kel puudub mälu, kes ei oska mõelda millestki muust kui sellest, mida ta näeb, kuuleb ja tunneb ... tema jaoks ei ole sõda olemas. Tema näeb seda küngast, taevast, tunneb, kuidas ta kuiv kurk krimpsu tõmbub, kuuleb, kuidas kärgatab... selleks on tal mälu vaja, et teada, misasi. Ta kuuleb kärgatusi, näeb siin-seal inimesi lamamas, on soe, päike paistab, kolm lennukit harjutavad reklaamikirjutamist. Midagi pole korrast ära. Sõda ei ole olemas.

Mulle meenus hispaanlane, kes oli mult hommikul tikku küsinud. Ta oskas mõne sõna prantsuse keelt. Väeüksuses, mis koosnes bulgaaria, tšehhi, ungari ja rumeenia partisanidest, polnud kedagi, kelle jutust ma aru saanud oleksin.

Kui kaua ma nüüd juba Hollandist ära olingi, mõtlesin ma, muudkui võõrastel maadel, kõikjal õhtuti seesama pimedus linnades ja siis lõpuks mitte kedagi, kellega rääkida saaks. Saksamaal võisin vähemalt teiste vestlusi pealt kuulata. Nüüd aga oli kõik, mida ma kuulsin, lihtsalt heli. Mootorite vingumine, plahvatused, kuulide vilin, loomade kriisked, haukumine, krabin, kägin, tümin. Ka inimesed tõid kuuldavale üksnes helisid. „Kõigi maade proletaarlased, ühinege!“ – aga nad ei ole suutelised üksteisega sõnakestki vahetama.

Teinekord ei mõistnud ma isegi käsklusi. Ohvitseridele see eriti korda ei läinud. Kolme päeva eest oli meie salk omade tule all. Lisaks tuldi vene eriosakonnast, valiti välja viis meest ja lasti need maha kuuri taga, kus me lamasime. Üks meestest tegi katset jalga lasta. Järgmisel päeval lebas ta tee peal maas, nägu taeva poole. Keegi ei julgenud teda kõrvale lohistada. Marssisime temast üle, astusime talle peale, et rivisamm sassi ei läheks. Mina kõndisin rivi tagumises otsas. Kui ma selle mehe juurde jõudsin, oli tema nägu juba lõmastatud ja äratundmatu. Ma ei suutnudki aru saada, kes ta oli. Pidin teda kolm kuud iga päev näinud olema. Aga nii ehk teisiti ei oleks ma teadnud, mis ta nimi oli.

Sel ajal kui üks taevastest hävitajatest hakkas kõrgust kaotama, mõtlesin ma tolle hispaanlase peale, kes prantsuse keelt tõnkas. Nüüd oleksin küll tahtnud temaga vestelda.

Lennuk muutus nõgiseks komeediks ja sööstis kusagil mu selja taga vastu maad. Kõmakas oli nii võimas, justkui oleks maailm teinud miljonikordselt võimendatud neelamishäälitsuse. Selles helis oli tunda rahuldust, justkui oleks maamuna seda lennukit passinud nagu konn kärbest. Siis hakkas must tossupilv aeglaselt varjama vaadet tee peale. Äkitselt nägin läbi pilve toda hispaanlast paljapäi minu poole tulemas. Tundus, nagu oleks teda siia toonud allakukkunud lennuk, justkui oleks ta puutumatusena rusude vahelt nähtavale ilmunud.

Tahtsin talle midagi hüüda; oleksin tahtnud hüüda: Ma just mõtlesin su peale! Ma ei osanud seda aga nii kiiresti sõnastada. Võimalik, et olin kõneoskuse kõige täiega minetanud.

Seepärast ei vaevunud ma talle isegi tervituseks kätt kergitama. Tema aga paistis mind sellegipoolest ära tundvat. Ta kükitas minu juurde maha. Kiiври, mida ta nagu pange käevangus oli hoidnud, asetask ta oma põlvele.

„Kust tulek?“ küsis ta.

„Hollandist! Neli aastat juba kodunt ära! November 1940!“

„Ah! Tühiasi! Mina kaheksa aastat!“ Ta lõi parmu oma põsel surnuks. „Kaheksa aastat!“ Ta ajask kaheksa sõrme püsti.

Nüüd ei tulistatud enam kusagil. Ainusk kuuldav heli oli põleva lennuki pragin meie selja taga.

„Ma spioon,“ ütlesin, „natuke...“ Näitaskin käega, kui väheke ma olin spioon olnud, mõeldes samal ajal järgmise lause peale.

„Sakslased võtsid vangi. Vangla. Mõistsid süüdi. Kolm aastat. Sunnitööl. Teel teise vanglasse põgenesin. Siis jälle võtsid vangi. Koonduslaager. Strellwitz. Tead Strellwitzi? Kuusk kuud. Jälle põgenesin. Võeti kinni, just enne Šveitsi piiri. Sachsenis hüppaskin rongi pealt maha. Kõndiskin, muudkui kõndiskin ida poole.“ Vaataskin talle otsa ilma midagi tähele panemata. Praegu ma ei mäletaks isegi seda, mis värvi silmad tal olid. Vaataskin talle otsa niimoodi, nagu enamasti teisi vaadatakse: ilma nende kohta päriselt midagi teada saamata, olles tõendusmaterjali puudumise tõttu sunnitud eeldama, et nad on umbes samasugused nagu sa ise. – Sõnad ei erine millegi poolest helilainetest hermeetiliselt suletud ruumis, nad ei muuda midagi olemuslikku, vaid taastavad pidevalt tasakaalu, olemata seda kunagi rikkunud.

„Mina Hispaaniast kui kodusõda,“ vastask tema, „mina kommunist. Prantslased kinni võtma. Laagris. Siis põgenema. Laeva peal. Türgi. Venemaa.“

Oma jutuga nii kaugete jõudnud, hakkask ta kiiremini rääkima ja üha rohkem hispaaniakeelseid sõnu kasutama. Ma sain aru, et Venemaa ei olnud talle ei meeldinud. Seepärast ütlesin, esimest korda alates sellest ajast, kui olin väljaspool Saksamaa mõjupiirkonda:

„Mina mitte kommunist!“

Tema naeris.

„Merde! Tout ça, merde!“

„Seltsimees! Anna suitsu!“ Kõnelemine oli mind veelgi janusemaks teinud. Välipudelit tal ka kaasas ei olnud.

Ta murdis oma viimase paberossi pooleks ja heitis küünarnukile toetudes külili.

„Mida sa teed?“ küsis ta. Ta andis mõista, et tahab teada, mida ma olin teinud varem, enne sõda.

„Kool,“ vastasin, „tehnikakool.“

„*Yo yesero*,“ vastas tema, „*moi yesero!*“ Kuna ma õlgu kehitasin, kordas ta seda võõrast sõna mõned korrad, nagu saaks sellest nõnda minu jaoks uus mõiste: midagi sellist, mis ta kord juba on, just nagu hobune on hobune ja mitte tiiger. *Yesero!* Umbes selle koha peal meie vestlus ilmselt otsa saigi, mul on veel väga hästi meeles, et me ei õelnud teineteisele oma nimesid. Kui ma hiljem tema peale mõtlesin, siis mõtlesin „sellest yeserost“. Nüüdseks olen selle sõna hispaania keele sõnaraamatust välja otsinud, see tähendab kipsipõletajat. – Amet, mille olemasolust sul halli aimugi ei ole, sa isegi ei mõista, mida see võiks endast kujutada.

Üks meie tankidest sõitis nõlvakust üles. Tõusime püsti ja sammusime selle järel, püssid kaenla all, seljaku kõrgeima punktini. Seal avanes vaade väikesele orule, kus asus jõe ääres üks neist linnakestest, mida rongijaamade ootesaalides värvilistel plakatitel reklaamitakse. Poleks kunagi arvanud, et näen üht sellist niisugusel moel.

Sakslased tulistasid meie pihta igast suunast. Too *yesero* oli juba siis mul silmist kadunud.

Laskusin aeglaselt allapoole, otse läbi peaaegu küpse viinapuuai. Roomasin ja karglesin langenud sõdurite vahel. Ent kaugeltki mitte kõik sakslased ei olnud surnud, kuigi kolm meie tanki olid nüüd künkaharjale jõudnud. Ma ei teadnud, kust need mürsud kõik tulevad. Näis, nagu poleks selle vastu mingit abi. Ma laskusin põlvili, roomasin, haarasin kinni viinapuu vääte hoidvatest traatidest, et mitte koos oma raske varustusega alla veereda. Ja siis pidi veel tulistama ka. Aeg-ajalt unustasin kõik ja toppisin oma suu täis hapusid viinamarju.

Hilisel pärastlõunal astusin mööda jõeäärset teed. Majast, mis oli ehitatud jõekääru, vastu nõlvakuseina, tulistati. Heitsin kõhuli maha, otse vee äärde. Mu püss lebas tee peal asfaldil. Seersant ja veel kaks meest roomasid põõsastikus piki nõlva üles, et maja kohale pääseda. Mina ootasin. Kedagi ei olnud selle tee peal, peale minu. Maja juures ei olnud midagi iseäralikku. Sakslased enam ei tulistanud, sest nad ei näinud mind. Maja külgmisele seinale oli joonistatud suur piip. Kõikjal püsis vaikus. Ma ei liigutanud end, ometigi elasin sada korda kiiremini kui

muidu. Siis kuulsin kolme kärgatust. Katus lendas musta kiltkiviplaatile parvena pealt. Akendest hakkas roomama suitsu hoopis teises tempos kui minu oma. Majast väljus sakslane ja jooksis tee peale. Ma lasin ta maha. Ka teise, kolmanda, neljanda. Nad tõmbusid keskelt kokku nagu liblikas, kellesse torgatakse nõel, ma torkasin nad surnuks kakssada meetrit pika oraga. Viieandat mul tabada ei õnnestunud, too kargas jõkke. Lükkasin uue salve relva ja kui olin selle tühjaks tulistanud, tundus mulle, et sakslase pead pole enam veepinnal näha. Tõusin püsti ja jooksin edasi. Joostes käis mul peast kõiksugu mõtteid läbi. Üks sakslastest ei pruukinud surnud olla. Ta võis mind vabalt püstolist maha lasta. Või siis oli neid seal majas rohkemgi olnud ja paar tükki on seal veel sees. Või siis olid nad maja tagumisest küljest välja karanud, sel ajal kui mina ujujat sihtisin, ning olid end nõlvaku jalamile põõsastesse ära peitnud. Kui ma neile liginen, siis nad juba mööda ei lase. Ma ei osanud aga muud teha kui joosta. Sellele pidi lõpp tulema, lõppude lõpuks lõpp. Heitsin pea hirmust kuklasse. Niimoodi kargasin üle tee peal lamavate kehade, pilguga neil pikemalt peatumata kui oli vajalik, et mitte neile otsa komistada. Ent midagi ei juhtunud. Minu ja jõe vahele kerkisid majad. Mu naelsaabaste tallad kraapisid ümaraid munakive, kitsas tänav kerkis vongeldes üles väljakule, kus juba seisis meie tank.

Sakslasi polnud kusagil näha. Mingi kohviku ees seisis rühmiti partisanid, pudelid käes. Viskasin oma püssi, mis mul ikka veel laskevalmis oli, üle õla ja tahtsin samuti kohvikusse siseneda. Seersant astus aga ette ning hoidis mind tagasi. Ta oli paljapäi, vaatas mind nagu vaenlast. „*Boobytrap!*“ ütles ta. Ta ütles veel asju, millest ma aru ei saanud. „*Boobytrap – püünismiin!*“ Ta tõukas mu eemale. Ta osutas linnasüdame poole ja andis mulle matsu õlale, mis mind otsejones õiges suunas lükkas. Olin nii vihane, et ei tundnud enam väsimustki. Tänav aga tõusis veelgi kõrgemale. Ühel nurgal kükitasin rauast ussipea juurde, millest purskas vett. Hoidsin pead üleni kraani all, vesi jooksis mulle riiete alla, üle selja.

See oli väävli mekiga, kergelt vahutav. Rada, mida mööda see juba sajandeid äravoolu jooksis, joonistus välja plekitu helekollase settena. Ilmselt tuli see looduslikust allikast; igal tänavanurgal oli säherdusi igavesti jooksvaid kraane. Ning siis ma äkitselt taipasin: see on kuurort, luksuskuurort. Veendusin selles, kui olin läbi linnakese kõige vanema osa kõrgele välja roninud ja nägin hotelle, mida ümbritsesid pargisarnased rajatised.

Siin ei olnud kedagi peale minu. Elanikud olid ilmselt põgenenud või evakueeritud. Minu suunas tuli kaks koera, sirutasin käe nende poole, ent nad jooksid üksteise sabas minema ega teinud

must väljagi. See tekitas minus tunde, nagu oleksin surnud, justkui mina neid näeksin, nemad mind aga mitte. Ma ei suutnud saada lahti mõttest, et nad jooksid otse läbi minu ja mitte minust mööda. Midagi polnud kuulda peale nende lõõtsutamise ja küünte kõpsumise munakividel. Hüljatud majad olid sellises seisus, otsekui asuks nad iga hetk liikvele ja koguneks minu ümber, pakkudes ennast nagu naised reisijutustustes Indo-Hiinast.

Sõda polnud tegelikult kunagi aset leidnudki; seni kuni mina haavatud ei olnud, polnud juhtunud mitte midagi. Teisi inimesi polnud kunagi olemas olnud, terve minu eluaja, mitte kusagil ilma peal. Peatusin ja vabastasin end oma varustusest. Üksnes püssi, kiivri, täägi, padrunid ja käsigranaadid hoidsin alles. Nõnda astusin piki madalat kivist, mille taga, kaugel allpool, laotus kolm punast tenniseväljakut. Ma ei mäletanud enam, kuidas tennist mängiti, ma ei teadnud enam, mida tähendasid võrk, valged jooned, kõrge valge tool, see must rull ühes nurgas. Minu selja taga loojus päike ja peegeldus minu ees oleva maja suurtel akendel. Iga sammuga, mis ma astusin, moondus üks akendest suureks läikivpunaseks vaskplaadiks. Ning siis helkisid aknad veel üksnes pigimustalt. Ma seisin otse maja ees.

Maja iseenesest ei olnudki nii suur, kuid kõik selle osad olid suured. Aknad olid ühes tükis lõigatud peegelklaasist, uksepiidad olid kõrged kahe korruse jagu, kogu fassaadi ulatuses laius rõdu.

Majaesist kallakut kattis tumeroheline muruplats, eemal kõrgus keset seda jäme plaat. Latva oli korduvalt püüdnud, nõnda et see nägi välja nagu võllapuu, kus on ruumi tervele perele. Klaasist ja sepiest välisukse oli paakil.

Vaja sisse vaadata. Aega oli mul maa ja ilm. Olin saanud käskluse, mind oli kuhugi läkitatud. Ma ei teadnud küll kuhu, aga niisamati ei saanud ma ju ka seersandi juurde tagasi minna. Las ma tõlgendan seda ülesannet omal moel... kes teab, mis sealt saada on!

Kui ma olin eesõue astunud ja aeglaselt välisukse trepile lähenesin, turgatas mulle pähe, et esimest korda üle tüki aja sisenen ma päris majja, ehtsasse elumajja. Olin maganud vanglates, barakkides, koolitubades õlgede peal, üks kord veoauto all, heinakuhjades, kaubavagunites. Juba kolm aastat ei olnud ma kordagi ööbinud mujal kui varjualustes, kus inimesed üksnes töötavad, ootavad või vangis istuvad: raudteejaamades, politseibüroodes, kuurides; ühe nädala ka haigemajas.

Vaatasin läbi ukseava sisse; pime seal ei olnud, fuajee viis otse tagumise väljapääsuni, mis avanes õue. Mu peopesad tõmbusid higiseks, kui ma enne majja sisenemist lävel seisin ja selja taha vaatasin. Kujutleda end mitte kunagi mitte kusagil mujal elanuna kui siin, või siis mõelda, et oled mingi saladuse lahendusena vallutanud selle maja, selle künka; kõigest ilma peal olemasolevast just selle. Olin sellest nii sügavas vaimustuses, et pühkisin vestibüülis suisa jalgu. Alles seejärel lükkasin raske ukse kahe käega kinni. Õhk majas liigahtas sellest ja tungis mulle ninna. Sülg hakkas suus jooksuma ja ma tõmbasin keelega üle huulte, kui tagaukse juurde suundusin. Mõned tohtrid väidavad, et armastus esimesest pilgust ei teki mitte sellest, mida nähakse, vaid lõhnast, mida tuntakse. Sedavõrd hästi teab inimene, et ei või teist uskuda, nõnda et see, mida öeldakse või näidatakse, pole kunagi veenev. Lõhn, selle nõrgemgi toime eemalt, mida saab parfüümiga küll tõrjuda, ent mitte kunagi summutada, ei valeta kunagi, sest see tekib pidevalt uuesti. Lehk on igal pool, alati. Lehk on ainus, mis kõneleb tõtt.

Diivanil vedeles naistemantel. See kõneles nagu esemed detektiivromaanis. See ütles: Ma olen siin hooletult kägaras, kuigi olen kallis. Keegi viskas mu siia just siis, kui pidi mind selga panema ja uksest välja minema. Kuid ta märkas, et oli midagi unustanud. Ta on ikka veel siin majas. Vaata ette, sa pole üksi. – Kaks hirvepead seinal ei öelnud midagi. Vaatasin läbi tagauste välja väikesele marmorbalustraadiga terrassile ja pikale neljakandilisele Prantsuse stiilis aiale. Aiasügavuses oli aiamaajake. Võtsin püssi kaenlasse ja hakkasin peaaegu sörkides otsima, nii kiiresti kui võimalik. Jätsin kõik ukсед enda järel lahti. Ma ei vaadanud ette, kuhu oma jala panen. Püünismiinid! See maja mulle juba kaela ei kuku. Siin ei lõhnanud sedamoodi. Olin nagu mees, kes kobab pidevalt eseme järele, mille ta on just üles leidnud, veendumaks, et see tal ikka käeulatuses on. Minu otsingud ei meenutanud millegagi uurimistööd. Tahtsin lihtsalt kõik oma mälopildile salvestada: ma ei kartnud.

Alumise korruse tubades ei näinud ma kedagi. Vaatasin isegi vaiba alla, mis kattis suurt tiibklaverit. Ei midagi. Ometigi ei vabanenud ma tundest, et alles äsja oli siin keegi viibinud. Sõrme närvides jäin seisma keset salongi ja pidasin aru. Seintel rippusid maalitud portreed, kes vastuseid ei andnud. Kaminasimsil seisis kandelaabrid poolpõlenud küünaldega, tuhatoosides oli tuhka, kristallpeekris sigaretid. Ei, need esemed võisid seal olla sama hästi kolm kuud kui kolm tundi. Ühtäkki mul välgatas: kusagil ei olnud *tolmu*. Seni kuni majas ei ole tolmu, on see veel elus, täpselt nagu keha ei ole surnud seni, kuni see veel hingab.

Jätsin toad sinnapaika, läksin kööki. Hõõguval söepliidil auras tasakesi potitais suppi; ühtegi inimest polnud näha. Astusin koridori, suundusin ülakorrustele. Nikerdatud ja kullatud balustraadiga raske puidust trepp väänles bumerangina ülespoole. Võib-olla, mõtlesin ma, kui olen pannud jala kõige ülemisele astmele, plahvatavad terves majas kõik püünismiinid. Üks naine on need enne põgenemist valmis sättinud ja oma mantli vedelema jätnud.

Ühes toas olid raamaturiulid ja kirjutuslaud. Üks tuba oli lukus. „On siin keegi?“ hüüdsin, tagudes samal ajal püssikabaga vastu uksepiita. Kuulsin üksnes enda hingamist ning viimaks oma südamelööke. Uks maha murda? Ei, see on ajaraisk. Läksin suurde magamistuppa, mis oli raske kardinaga eraldatud veelgi suuremast vannitoast. Vann kerkis keset marmorpõrandat põlve kõrgusele. Kaks pronkshüdrat vaatasid üle vanniserva. Keerasin kraanid lahti, mõlemad.

Ühest kraanist tuli otsekohe kuuma vett. Soojaveekraan, millest tulebki päriselt sooja vett! Sellist asja polnud terve sõja vältel veel nähtud! See erutas mind nii hullupööra, et kiskusin omal riided seljast ning lasin vanni vett täis. Kes iganes ennast siia majja ka ära peitnud oli, võis minu poolest tulla; mina vastu ei hakkaks. Jah, ma olin seda seersandi käsklust nii kuradima hästi mõistnud! Ta oli öelnud: „Ma ei taha su musta molu enam näha! Ma ei taha su ihu haisu enam tunda! Kasi mu silmist kui keravälk ja küüri oma naba puhtaks!“ Seda oligi too bulgaarlane, montenegrolane, sloveen või kes iganes mulle öelnud. Püünismiinid! Pole siin mingeid püünismiine!

Astusin üle madala vanniserva ja heitsin pikali. Mu elevil meel rahunes. Natuke vett läks mulle suhu. See maitses samamoodi nagu vesi, mis tänavanurkadel kraanist purskas. Kui olin selles mõned minutid lebanud, tekkis mul tunne, et sellel on kivistav toime. Ma jään niimoodi vaikselt magama. Kõik jõud tõmbub mu kehas koomale, väljastpoolt sissepoole, see tõmbub ühte punkti kokku ja kaob siis eimiskiks. Kõigepealt muutub tundetuks mu nahk, lõpuks ei suuda ma tajuda isegi oma südamelööke. Kui inimestel ei oleks tundeid, siis juba sellest oleks maailmas paljugi parem. Nad jääksid ilma käest või jalast seda isegi märkamata, tunne ei erineks sugugi küünte lõikamisest. Nad jookseksid verest tühjaks ilma seda tundmata, naeratades. Juba väga noorelt! Tited lutsiksid rahulikult pöialt, ise samal ajal liiga kuumas vees ära keedes. Kes märkakski auku peas, kui see valu ei teeks? Kes üldse voodisse heidaks, kui ei tunneks pisteid või ei kogeks nõrkust? Tundetud oleksid pidanud inimesed olema! Siis ei oleks neid nii palju saanud! Siis ei

oleks neid nii palju järele jäänud! Aga nad on pigem pimedad või kurdid kui tundetud. Selliste tühiste, märkamatu trikkide tõttu püsibki maailm endiselt koos.

Vaatasin oma keha, et kas see juba ei hakka muutuma väävelkollaseks muumiaks. Ma ei jäänud isegi magama. Kõrgest aknast paistis plaatani äranüsitud latv, valgelaiguline nagu pahteldatud uks. Väljas oli endiselt vaikne, ei tulistatud, ka masinaid ei olnud kuulda. Tükike taevast, mis aknast paistis, tõmbus punaseks ja hiljem lillaks. Esemed ruumis muutusid kiiresti vähem nähtavaks. Mul ei olnud kiiret kuhugi. Et mitte jätta midagi järele proovimata, sikutasin elektrilambi nööri. Meil endil oli kombeks paikades, kust me taanduma pidime, mõni maamiin majade elektrivõrku ühendada. Siin aga ei juhtunud midagi, ei mingit plahvatust. Isegi tuli ei süttinud, muide. Nüüd meenus mulle, et igal pool tubades ja koridorides olid olnud poolpõlenud küünlad. Selles linnas ei olnud ilmselt juba tükk aega elektrit. Ma ei olnud ohus, ma lahendasin mõistatusi lennult. Võisin vannis vedeleda nii kaua kui tahtsin.